

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a șasea)
13 noiembrie 1990*

Carmina di Leo
împotriva
Land Berlin

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulată de Verwaltungsgericht
Darmstadt)

„Nediscriminare – copilul unui lucrător comunitar – Ajutor pentru formare”

Cauza C-308/89

În cauza C-308/89,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de Verwaltungsgericht Darmstadt, pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Carmina di Leo

și

Land Berlin,

unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolului 12 din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2),

CURTEA (Camera a șasea),

compusă din G. F. Mancini, președinte de cameră, T. F. O' Higgins și M. Díez de Velasco, președinți de cameră, C. N. Kakouris și P. J. G. Kapteyn, judecători,

avocat general: domnul M. Darmon

grefier: domnul H. A. Rühl, administrator principal

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

– pentru Guvernul Republicii Federale Germania, de domnii E. Röder și G. Leibrock, din cadrul Ministerului Federal al Economiei, în calitate de agenți,

– pentru Guvernul Republicii Italiene, de domnul profesor Luigi Ferrari Bravo, șef al Serviciului de contencios diplomatic al Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent, asistat de domnul P. G. Ferri, avvocato dello Stato,

– pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii Y. Pipkorn și H. Lima, consilieri juridici, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: germana.

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale domnișoarei Carmina di Leo, reprezentată de V. Raschendorfer, avocat în Gedern, și ale guvernului olandez, reprezentat de domnul T. Heukels, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent, în ședința din 28 iunie 1990,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 3 octombrie 1990,

pronunță prezenta

Hotărâre

1. Prin ordonanța din 11 septembrie 1989, primită la Curte la 9 octombrie 1989, Verwaltungsgericht Darmstadt a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, o întrebare preliminară privind interpretarea articolului 12 din Regulamentul nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2).

2. Această întrebare a fost adresată în cadrul unei acțiuni introduse de domnișoara Carmina di Leo, de cetățenie italiană, împotriva refuzului autorităților germane competente de a-i acorda ajutorul pentru formare, prevăzut de Bundesausbildungsfoerderungsgesetz (legea federală privind încurajarea formării individuale, denumită în continuare „Bafög”), pe motiv că ajutorul pentru formare solicitat de domnișoara di Leo se acordă numai germanilor în sensul legii fundamentale, străinilor apatrizi și străinilor cu drept de azil.

3. În versiunea Bafög în vigoare la momentul în care au avut loc faptele din acțiunea principală, ajutorul pentru formare pentru studiile urmate în afara teritoriului Republicii Federale Germania poate să fie acordat numai germanilor, în sensul legii fundamentale, străinilor apatrizi, străinilor cu drept de azil și refugiaților. Ca urmare a unei modificări aplicabile de la 1 iulie 1988, ajutorul se acordă, de asemenea, candidaților pentru formare, care, în calitate de copii ai resortisanților unui stat membru, beneficiază de libera circulație sau de dreptul de ședere instituit de dreptul comunitar. Cu toate acestea, resortisanții unui stat membru al CEE nu beneficiază de ajutor, în cazul în care formarea este oferită într-un stat ai cărui resortisanți sunt.

4. Din dosar reiese că domnișoara di Leo este fiica unui lucrător migrant italian care ocupă de 25 de ani un loc de muncă în Republica Federală Germania. Aceasta a făcut studiile primare și secundare la Gedern (Republica Federală Germania), unde are și reședința principală. Din cauza metodei *numerus clausus*, aplicată în facultățile de medicină din universitățile germane, aceasta s-a înscris la universitatea din Sienna, în Italia. Pentru aceste studii i-a fost refuzat ajutorul pentru formare prevăzut de Bafög.

5. Instanța sesizată a considerat că legalitatea hotărârii autorităților germane putea să depindă de stabilirea dacă articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68, citat anterior, impune sau nu unui stat membru, a cărui legislație prevede un ajutor pentru formarea urmată în străinătate, să acorde ajutorul respectiv unei persoane care se află într-o situație precum cea a reclamantei din acțiunea principală.

6. În aceste condiții, Verwaltungsgericht Darmstadt a decis să suspende judecata pentru a adresa Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 trebuie să fie interpretat în sensul că, fiind vorba despre un ajutor pentru formare, copiii care intră sub incidența acestei dispoziții sunt asimilați cetățenilor, nu numai în cazul în care formarea are loc în statul gazdă, ci și în cazul în care statul ai cărui resortisanți sunt le furnizează o formare?”

7. Pentru o prezentare mai amplă a cadrului juridic și a faptelor din acțiunea principală, precum și a observațiilor scrise prezentate în fața Curții, se face trimitere la raportul de ședință. Elementele din dosar nu sunt reluate mai jos decât în măsura în care sunt necesare pentru raționamentul Curții.

8. Articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68 prevede că, în cazul copiilor unui lucrător comunitar, aceștia sunt acceptați, în aceleași condiții ca și resortisanții unei țări gazde la cursurile de învățământ general, ucenicie și formare profesională, în cazul în care copiii respectivi au reședința pe teritoriul acesteia.

9. Este necesar să se amintească, cu titlu introductiv, că, potrivit jurisprudenței Curții (a se vedea Hotărârea din 15 martie 1989, Echternach și Moritz, 389/87 și 390/87, Rec., p. 723), articolul 12, citat anterior, vizează nu numai normele referitoare la admiterea propriu-zisă, ci și măsurile generale, care urmăresc facilitarea frecventării învățământului. În această privință, Curtea a considerat în special că statutul de copil al unui lucrător comunitar generează în special recunoașterea, prin dreptul comunitar, a necesității de a beneficia de ajutoarele de stat pentru studii în vederea unei integrări a acestor copii în viața socială a țării gazdă. Acest lucru implică, potrivit Curții, faptul că copiii lucrătorilor comunitari au dreptul la ajutoarele acordate pentru acoperirea cheltuielilor de învățământ și întreținere în aceleași condiții în care sunt acordate aceleași avantaje resortisanților din țara gazdă.

10. Întrebarea preliminară ridică, totuși, problema de a stabili dacă acest drept la tratament egal în domeniul formării poate fi de asemenea invocat de copilul unui lucrător comunitar, în cazul în care formarea este furnizată în alt stat decât statul gazdă și, în special, într-un stat al cărui resortisant este.

11. În această privință, guvernul german și, în ședință, guvernul olandez, au susținut că tratamentul egal, prevăzut la articolul 12 nu este impus unui stat membru în cazul în care copiii lucrătorului migrant pleacă pentru a urma studiile în străinătate, în special, deoarece articolul 12, potrivit formulării sale, se aplică numai copiilor care au reședința pe teritoriul țării gazdă. În plus, potrivit celor două guverne, finalitatea articolului 12 este de a favoriza integrarea lucrătorului și a familiei sale în țara gazdă. Or, studiile pe care copilul unui lucrător comunitar le urmează în alt stat nu favorizează integrarea acestuia în țara gazdă.

12. Aceste argumente nu pot fi reținute. Potrivit propriei formulări, articolul 12 nu se limitează la formările care se desfășoară pe teritoriul țării gazdă. Astfel, condiția privind reședința, impusă la articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68, citat anterior, are ca scop să limiteze tratamentul egal, în privința avantajelor vizate la acest articol, la copiii lucrătorilor comunitari, care au reședința în țara gazdă a părinților lor. În schimb, aceasta nu presupune faptul că dreptul la tratament egal depinde de locul în care urmează studiile copilul în cauză.

13. De asemenea, este necesar să se amintească faptul că obiectivul Regulamentului nr. 1612/68, citat anterior, și anume libera circulație a lucrătorilor, impune ca aceasta să fie asigurată, respectându-se principiul libertății și demnității, condiții optime pentru integrarea familiei lucrătorului comunitar în societatea țării gazdă. Pentru realizarea unei astfel de

integrări, este indispensabil să i se ofere copilului lucrătorului comunitar, care locuiește cu familia sa în statul membru gazdă, posibilitatea de a-și alege studiile în aceleași condiții ca și copilul unui resortisant al țării gazdă.

14. În plus, articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, care prevede că lucrătorul resortisant al unui stat membru beneficiază, pe teritoriul altor state membre, de aceleași avantaje sociale ca și lucrătorii resortisanți ai țării gazdă, obligă un stat membru, în cazul în care acesta oferă lucrătorilor săi resortisanți posibilitatea de a urma o formare furnizată în alt stat membru, să extindă această posibilitate la lucrătorii comunitari stabiliți pe teritoriul său (a se vedea Hotărârea din 27 septembrie 1988, Matteucci, 235/87, Rec., p. 5589).

15. Același principiu trebuie să se aplice copiilor lucrătorilor, care intră sub incidența articolului 12. Acest articol stabilește, la fel ca și articolul 7 alineatul (2), o normă generală, care, în domeniul învățământului, impune fiecărui stat membru să asigure tratamentul egal între resortisanții săi și copiii lucrătorilor resortisanți ai unui alt stat membru stabiliți pe teritoriul său. Prin urmare, în cazul în care un stat membru oferă resortisanților săi posibilitatea de a beneficia de un ajutor pentru o formare furnizată în străinătate, copilul unui lucrător comunitar trebuie să beneficieze de același avantaj dacă acesta se hotărăște să urmeze studii în afara statului gazdă.

16. Această interpretare nu poate fi infirmată de faptul că o persoană care candidează la formare se hotărăște să urmeze cursuri în statul membru al cărui resortisant este. Nici condiția privind reședința, impusă la articolul 12, nici obiectivul urmărit de Regulamentul nr. 1612/68 nu justifică o astfel de limitare, care, de altfel, ar genera o altă formă de discriminare în privința copiilor lucrătorilor comunitari în raport cu resortisanții statului membru gazdă.

17. Pentru toate aceste motive, este necesar să se răspundă instanței naționale că articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68 trebuie să fie interpretat în sensul că copiii vizați de această dispoziție sunt asimilați resortisanților în materie de ajutoare pentru formare nu numai în cazul în care formarea are loc în statul gazdă, ci și în cazul în care aceasta este furnizată într-un stat ai cărui resortisanți sunt.

Cu privire la cheltuielile de judecată

18. Cheltuielile efectuate de guvernul german, guvernul olandez, guvernul italian, precum și de Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA (Camera a șasea),

pronunțându-se cu privire la întrebarea adresată de către Verwaltungsgericht Darmstadt, prin ordonanța din 11 septembrie 1989, hotărăște:

Articolul 12 din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității trebuie să fie interpretat în sensul că copiii vizați de această dispoziție trebuie să fie asimilați resortisanților în materie de ajutoare pentru formare nu numai în cazul în care formarea are loc în statul gazdă, ci și în cazul în care aceasta este furnizată într-un stat ai cărui resortisanți sunt.

Díez de Velasco Mancini O'Higgins
Kakouris Kapteyn

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 13 noiembrie 1990.

Grefier
J.-G. Giraud

Președintele Camerei a șasea
G. F. Mancini